ΧΑΡΙΤΩΝ ΑΦΡΟΔΙΣΙΕΥΣ ΜΙΜΗΤΗΣ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΚΑΙ ΗΛΙΟΔΩΡΟΥ.

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Δ. ΚΕΚΚΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ.

Erlangen.
Druck der Universitäts-Buchdruckerei von E. Th. Jacob.
1890.

Τῌ ΜΑΚΑΡΙᾼ ΨΥΧῌ

ΤΗΣ

ΠΟΛΥΚΛΑΥΣΤΟΥ ΜΗΤΡΟΣ

ΜΑΛΑΜΑΤΗΣ

Ο ΓΡΑΨΑΣ.

Τὸν Χαρίτωνα ὡς μιμητὴν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ Ἡλιοδώρου ἐξετάσαι προτιθέμενοι ἀναγκαῖον ἡγούμεθα βραχέα τινὰ περὶ τῆς μυθιστορίας καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν οὗτος ἤκμασεν, εἰπεῖν.

Περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἤκμασεν ὁ Χαρίτων καὶ οἱ λοιποὶ ἐρωτικοί.

Παρῆλθον ἀνεπιστρεπτεὶ οἱ λαμπροὶ ἐκεῖνοι χρόνοι, οἵτινες παρήγαγον τὰ εὐγενέστατα καὶ μεγαλοφυέστατα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητος, τοὺς ἀθανάτους ἡμῶν προγόνους, ὧν τὰ ἐν ἑκάστῳ εἴδει ἀπαράμιλλα καὶ ἀξιοθαύμαστα ἔργα, ἐν οἷς αἱ βαθύταται ἰδέαι ἐν ὡραιοτάτῃ μορφῇ διετυπώθησαν, ἔτι καὶ νῦν ἀναγινώσκονται καὶ θαυμάζονται ὑπὸ πάντων τῶν νῦν ἐθνῶν, καίτοι ταῦτα ὁμολογουμένως εἰς τὸν ὕψιστον ἴσως βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ ἀνῆλθον.

Εὑρισκόμεθα εἰς ἐποχὴν στεῖραν καὶ ἄγονον, εἰς ἐποχὴν παρακμῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἰς ἐποχὴν τέλος, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἤρξαντο, ὡς λέγει ὁ πολὺς Cobet, παραληρεῖν. Τοὺς χρόνους φαιδρᾶς γονιμότητος ἠκολούθησε περίοδος κοπιώδους συναθροίσεως καὶ ξηρᾶς παιδείας. Καὶ τοῦτο ἦν φυσικόν. Διότι ἐν πρώτοις ἡ ἀπώλεια τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῶν Ἑλληνικῶν πολιτειῶν, ἡ διὰ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου προελθοῦσα, ἐπέδρασε λίαν καὶ ἐπήνεγκε τελείαν μεταβολὴν τοῦ βίου, ἡ δὲ μεταβολὴ τοῦ βίου ἀπῄτει καὶ μεταβολὴν σκέψεως καὶ ἐνεργείας. Ἀφ' ἑτέρου δὲ σὺν τῇ ἀπωλείᾳ τῆς ἐλευθερίας συναπώλετο

καὶ ἡ ῥητορική, ἥτις τὰ μάλα συντελεῖ εἰς τὴν διάπλασιν ἢ διατήρησιν μιᾶς γλώσσης. Ἔπειτα δὲ δι' αὐτοῦ ἦλθον οἱ Ἕλληνες εἰς στενὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν μετ' ἄλλων ἐθνῶν, βαρβάρων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἅτινα, μὴ ἔχοντα μητρικὴν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἀνάγκῃ Ἑλληνιστὶ ὁμιλοῦντα, ἐπλήρουν αὐτὴν σολοικισμῶν καὶ βαρβαρισμῶν, οἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησιν ἐπεκράτησαν, ὡς δῆλον γίγνεται ἐξ αὐτῶν τῶν σῳζομένων ἔργων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐν οἷς βλέπομεν, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ σοφισταὶ οὐκ ἀπηξίουν πολλάκις εὐτελέσι τισὶ καὶ ἐκφύλοις λεξειδίοις χρῆσθαι, οἷς περ καὶ ὁ πολὺς λαὸς ἐχρῆτο. Ἁπάντων δὲ τούτων ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια τῆς ἁγνότητος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ἔτι μᾶλλον τὸ κακὸν ἐπετείνετο, μέχρι οὗ τέλος οἱ Βυζαντῖνοι ἐντελῶς κατελυμήναντο αὐτήν.

Ὑπὸ τοιαύτας δυσμενεῖς περιστάσεις βιοῦντες οἱ ἐρωτικοὶ συγγραφεῖς καὶ μὴ δυνάμενοι πρωτότυπόν τι μέγα λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος παραγαγεῖν, ἠρκοῦντο κυρίως τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀναγινώσκειν καὶ τὸν λαμπρὸν θησαυρὸν τοῦ παρελθόντος ἀπομιμεῖσθαι καὶ οὕτω συνετέλεσαν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν κλασικῶν καὶ εἰς τὴν ἐν μέρει ἐπάνοδον τοῦ Ἀττικισμοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ μὲν περιεχόμενον τῶν ἔργων αὐτῶν ἐκ μιμήσεως προέρχεται, οὗτοι δὲ μεγίστην καὶ ἀσύγγνωστον ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ ἀφορῶντα τοὺς συγχρόνους αὐτῶν ἔδειξαν, οὐδὲν οὗτοι περὶ τοῦ βίου τῶν τότε Ἑλλήνων διδάσκουσιν ἡμᾶς. Ἐν ᾧ, ἐὰν ταῦτα, ὡς ἀπαιτοῦσιν οἱ νόμοι τῆς μυθιστοριογραφίας, ἦσαν πραγματικαὶ εἰκόνες τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν οὗτοι ἔγραφον, πλεῖστα, ἄγνωστα διατελοῦντα ἡμῖν, ἠδυνάμεθα μαθεῖν ἐξ αὐτῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς περιωρίσθησαν εἰς τὰ στενὰ ὅρια τῆς θεωρίας καὶ οὕτω ἐστέρησαν ἡμᾶς πολυτίμων διδαγμάτων περὶ τῆς σκοτεινῆς ἐκείνης ἐποχῆς.

Ταύτης τῆς ἀγόνου ἐποχῆς προϊόντα εἰσί μεταξὺ ἄλλων καί τινα μυθιστορήματα περισωθέντα ἡμῖν, ἅτινα ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν οὐδέν ἄλλο εἰσίν ἢ ἀηδής ἀπομί-

μησις τῶν ἀρχαίων καὶ πλήρη ἀμουσίας καὶ ἀπειροκαλίας. Οὐχ ἧττον ὅμως ταῦτα, καίπερ τοιαῦτα ὄντα, εἰσί δι' ἡμᾶς θησαυρὸς ἀνεκτίμητος, τὸ μὲν, διότι ἀποτελοῦσιν ἕν ἰδιαίτερον εἶδος τῆς Γραμματολογίας, τὸ δὲ, ὅπερ καὶ κυριώτερον, ἐχρησίμευσαν ὡς βάσις τῆς καθ' ἡμᾶς μυθιστοριογραφίας, ἥτις κατὰ τοὺς τελευταίους μάλιστα χρόνους εἰς τοσοῦτον βαθμὸν τελειότητος ἀφίκετο.

Γενικά τινα περὶ Μυθιστορίας καὶ τῶν ἐρωτικῶν συγγραφέων.

Ὅπως κατὰ τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος μύθους καὶ διηγήσεις ἠγάπα καὶ ἀνεπτύχθη τὸ ἔπος, ὅπερ διὰ τοῦ Ὁμήρου εἰς τὸν κολοφῶνα ἀνῆλθεν, οὕτω καὶ ἐν τῇ παρακμῇ αὐτοῦ μύθους καὶ διηγήσεις ἠγάπα καὶ ἀνεπτύχθη ἕν νέον εἶδος ἔπους, δι' ὃ οἱ ἀρχαῖοι ἰδιαίτερον ὄνομα οὐκ εἶχον, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλως ὠνόμαζον αὐτό[1]). Καὶ παρὰ μὲν τοῖς Εὐρωπαίοις καλεῖται τοῦτο Roman, λέξις, δι' ἧς κατ' ἀρχάς ὠνομάζοντο τὰ ἐν Ρωμανικῇ γλώσσῃ γεγραμμένα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐρωτικὴν ὕλην πραγματευόμενα ἔργα[2]). Εἶτα δὲ μετηνέχθη ἡ λέξις καὶ εἰς τὰς μυθιστορίας ἐκείνων τῶν ἐθνῶν, ἅτινα οὐκ ἐλάλουν τὴν Ρωμανικὴν γλῶσσαν. Παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι καλεῖται νῦν τὸ νέον τοῦτο προϊὸν τοῦ παρηκμακότος Ἑλληνισμοῦ μυθιστόρημα ἢ κάλλιον μυθιστορία, ἧς λέξεως καταλληλοτέρα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ οὐχ ὑπάρχει καὶ ἣν προέτεινεν ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν τῇ πρὸς Ἀλέξανδρον Βασιλείου ἐπιστολῇ αὐτοῦ.

Ἡ μυθιστορία δικαίως θεωρεῖται ὡς τέκνον τοῦ ἔπους,

---

1) Φώτιος ὁ Πατριάρχης ὀνομάζει τὴν μυθιστορίαν τοῦ Διογένους δραματικόν, ὡσαύτως καὶ τὴν τοῦ Ἰαμβλίχου, τὰ Αἰθιοπικὰ τοῦ Ἡλιοδώρου, σύνταγμα δραματικόν, κατωτέρω, ἐρωτικῶν δραμάτων ὑποθέσεις καὶ ἐρωτικῶν ὑποθέσεων ἱστορίας. Πλείονα ἴδε Rohde, Griechischer Roman σελ. 350 καὶ 351.

2) Ἴδε Κοραῆν ἐν τῇ πρὸς Ἀλέξανδρον Βασιλείου ἐπιστολῇ αὐτοῦ σελ Ε'. καὶ Nikolai, Griechischer Roman σελ. 3.

διότι οὐδέν ἄλλο ἐστίν ἡ ποίησις οὕτως εἰπεῖν πεζή, ἧς τὸ μὲν περιεχόμενόν ἐστι ποιητικόν, ἡ δὲ μορφὴ πεζή. Καὶ πολλὰ μὲν τὰ κοινὰ ἔχουσιν ἀλλὰ καὶ πλεῖστον διαφέρουσιν ἀλλήλοις. Ὁ ἐπικὸς δῆλον ὅτι ποιητὴς ἀφίησιν ἐλευθέραν τὴν φαντασίαν, ἀλλ' οὐκ ἀπομακρύνεται πολὺ τῆς παραδεδομένης μυθικῆς ὕλης, ἐν ᾧ οἱ μυθιστοριογράφοι μετὰ μείζονος ἐλευθερίας πραγματεύονται αὐτὴν ἢ ὅσον ἐπιτρέπει ὁ αὐστηρὸς νόμος τῆς καθαρᾶς ἐπικῆς ποιήσεως. Καὶ κατὰ μικρὸν τοσοῦτον ἀπεμακρύνθησαν οὗτοι τῆς μυθικῆς ὕλης, ὥστε καὶ ἡ κατὰ τὸ περιεχόμενον διαφορὰ μεταξὺ τῶν μυθιστοριῶν καὶ τῶν ἀρχαίων ἐπικῶν ποιημάτων κατέστη μεγάλη καὶ οὐσιώδης. Διότι ὁ μὲν ἐπικὸς ποιητὴς διηγεῖται ἀνδραγαθήματα, ταλαιπωρίας, περιπλανήσεις καὶ μάχας θαυμαστῶν ἡρώων ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσι „κλέα ἀνδρῶν“ ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ, οἱ δὲ μυθιστοριογράφοι ὡς κύριον ἐλατήριον ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν ἔχουσι τὸν ἔρωτα, ἐν ᾧ πλέκονται ἐλεύθεραι ἐπινοήσεις καὶ πλάσματα αὐθαιρέτου καὶ ἀπεριορίστου φαντασίας, οὐδεμίαν ἱστορικὴν ἢ μυθικὴν βάσιν ἔχοντα καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς παραστάσεως ὑπ' ὄψιν οὐδαμῶς λαμβάνοντα.

Τὴν πρώτην ὤθησιν εἰς τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην τοῦ ἔπους ἔδωκαν οἱ Ἀλεξανδρινοὶ ποιηταὶ Φιλήτας καὶ Ἑρμησιάναξ καὶ πρὸ πάντων διὰ τοῦ ἐρωτικοῦ αὐτοῦ ποιήματος, περὶ Ἀκοντίου καὶ Κυδίππης, τοῦ ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν Αἰτίων ἐμπεριεχομένου, ὁ πολὺς καὶ διάσημος ἐκεῖνος Καλλίμαχος, ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὰ μέσα τῆς 3ης π. χ. ἑκατονταετηρίδος ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου ἀκμάσας, ὑφ' οὗ καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ προϊσταμένου τῆς βιβλιοθήκης προήχθη, καὶ παρὰ τοῖς Ρωμαίοις ὡς ἐρωτικὸς ποιητὴς μεγίστης ὑπολήψεως ἀπολαύσας. Τοῦτο δὲ τὸ ποίημα θεωρεῖται ὡς ἀρχαιότατον ἐρωτικὸν μυθιστόρημα καὶ κυρίως ὡς ἀρχὴ μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἔπους εἰς τὴν μυθιστορίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐχρησίμευσεν ὡς πρότυπον εἰς πάντας τοὺς μεταγενεστέρους μυθιστοριογράφους, παρατιθέμεθα ἐνταῦθα μίαν ὅσον ἔνεστι σύντομον αὐτοῦ περίληψιν, ἥτις ἔχει ὧδέ πως.

Ἀκόντιος ἐκ Κέας, νεανίας ἐξόχου ὡραιότητος, μέγα ἐφ᾽ ἑαυτῷ ἐφρόνει καὶ ἠγάλλετο σφόδρα τῷ τοῦ σώματος κάλλει· πάντων δὲ τῶν ἄλλων ὡς ἐλαττόνων κατεφρόνει καὶ τούτου ἕνεκα τοῦ φιλονείκου Ἔρωτος τὴν μῆνιν προεκάλεσεν. Ὅτε δὲ οὗτος μετέβη εἰς Δῆλον, ἵνα τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος τελουμένην ἑορτὴν ἴδῃ, βλέπει ἐκεῖ τὴν ὡραίαν Κυδίππην, ἥτις μετὰ τῆς μητρὸς αὑτῆς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Δῆλον ἀφῖκτο, καὶ ἀμέσως ἐρᾶται αὐτῆς μανικῶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνενόησεν, ὅτι αὕτη ἐξ ἐπισήμου οἰκογενείας κατήγετο, αἰτήσασθαι αὐτὴν παρὰ τῆς μητρὸς εἰς γάμον φανερῶς οὐ τολμᾷ, ἅτε αὐτὸς ἐξ ἀσήμου γένους ὤν, ἀλλὰ τῇ ἐμπνεύσει τοῦ σοφιστοῦ Ἔρωτος ῥίπτει πρὸ τῶν ποδῶν αὐτῆς μῆλόν τι, ἐν ᾧ ἐγκεχαραγμέναι ἦσαν λέξεις τινές, δηλοῦσαι τὸν πρὸς αὐτὴν σφοδρὸν ἔρωτα αὐτοῦ. Αὕτη λαμβάνει τὸ μῆλον, ἀναγινώσκει τὰς λέξεις καὶ συνδέεται μετ᾽ αὐτοῦ δι᾽ ὅρκου, ὃν ὅμως μόνον ἡ Ἄρτεμις ἀκούει. Εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθὼν ὁ Ἀκόντιος, κατατήκεται τῷ ἔρωτι τῆς Κυδίππης, γίγνεται ἰσχνὸς καὶ ὠχρός, εἰς ὄψιν τοῦ πατρὸς οὐ τολμᾷ ἐλθεῖν, τοὺς πάντας ἀποφεύγει, μόνον ἐν τῇ ἐρημίᾳ εὑρίσκει ἀνακούφισίν τινα καὶ διὰ τοῦτο μεταβαίνει εἰς τοὺς ἀγρούς, οὗ ἕνεκα οἱ φίλοι αὐτοῦ εἰρωνευόμενοι αὐτὸν Λαέρτην ἐπωνόμαζον, ἔνθα εἰς οὐδεμίαν ἐργασίαν ἐνασχολεῖται, ἀλλὰ παραπονεῖται τοῖς δένδροις τὸ ἑαυτοῦ πάθος.

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει εὑρισκόμενος ἀποφασίζει εἰς Ἀθήνας ἐλθεῖν, ἔνθα ἀφικόμενος μανθάνει μετὰ λύπης ἀπεριγράπτου, ὅτι ἡ Κυδίππη ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλῳ τινὶ νεανίᾳ μεμνηστευμένη ἦν. Ἀλλ᾽ ἡ Ἄρτεμις ἐκώλυε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ γάμου, ἀσθενῆ τὴν παρθένον καθιστᾶσα. Ὅτε δὲ ὁ γάμος διὰ τρίτην φορὰν ἀσθενείας ἕνεκα τῆς Κυδίππης ἀναβληθῆναι ἔμελλε, πέμπει ὁ πατὴρ αὐτῆς εἰς Δελφοὺς καὶ μανθάνει διὰ τοῦ μαντείου τοῦ Ἀπόλλωνος τὸν ἔρωτα τοῦ Ἀκοντίου, τὴν διὰ τοῦ μήλου πανουργίαν αὐτοῦ, τὸν ὅρκον τῆς Κυδίππης, καὶ τὴν θέλησιν τῆς Ἀρτέμιδος. Πάραυτα ζητεῖται ὁ Ἀκόντιος, καὶ μόλις βλέπει αὐτὸν ἡ Κυδίππη καὶ ἐρᾶται αὐτοῦ θείᾳ ἐπενεργείᾳ. Τὸ

τέλος τοῦ ποιήματος περιεῖχε, κατὰ τὴν πιθανὴν ὑπόθεσιν τοῦ Dilthey ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ de Kallimachi Kudippa, τὴν περιγραφὴν τῶν ἑορτῶν, ὑφ' ἅς ὁ γάμος ἐν Δήλῳ ἐτελέσθη.

Ἕκαστος ῥαδίως πάνυ παρατηρεῖ, ὅτι πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχομεν μίαν μικρὰν μυθιστορίαν, πρὸς ἣν αἱ τῶν μεταγενεστέρων πλεῖστα τὰ κοινὰ ἔχουσιν, ὡς σαφῶς ἐν τοῖς ἑπομένοις δηλωθήσεται.

Ἕτερον δὲ σπουδαῖον βῆμα πρὸς τὴν μεταμόρφωσιν τοῦ ἔπους εἰς μυθιστορίαν ἐστίν, ὅτι ἀφεῖλον οἱ μετὰ ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ τὸ μέτρον, ἵνα ὦσι μᾶλλον ἐλεύθεροι ἐν τῇ διηγήσει αὐτῶν.

Ἀλλ' ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἑλληνικοῦ μυθιστορήματος οὔτε αἰφνιδία ὑπῆρξεν, ὥς τινες οὐκ ὀρθῶς νομίζουσιν, οὔτε ἔσχον ἐπιρροήν τινα ἐπ' αὐτοῦ οἱ μῦθοι τῶν ἀνατολικῶν ἐθνῶν. Διότι τοῦτο βαθείας ἔχει ῥίζας εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους καὶ θαυμαστοὺς περὶ θεῶν καὶ ἡρώων μύθους τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, οὓς οἱ ἐπικοὶ ποιηταί, καὶ ἰδίᾳ ὁ Ὅμηρος, ἐπλάτυναν καὶ θαυμασίως ἐκόσμησαν. Ὡσαύτως ἐν τοῖς δράμασι τοῦ Σοφοκλέους καὶ μάλιστα ἐν τῷ μὴ περισωθέντι δράματι αὐτοῦ „Φαίδρα" [1]), ἔτι δὲ μᾶλλον ἐν τοῖς τοῦ Εὐριπίδου, ὅστις πρῶτος εἰσήγαγε τοὺς ἐρωτικοὺς μύθους εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ θεάτρου καὶ ὃν δικαίως ὁ Bernhardy ὀνομάζει πρῶτον ἐρωτικόν [2]). Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτοῦ σπουδαίως συνετέλεσαν καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς νέας κωμῳδίας, οἵτινες ἑπόμενοι τῷ παραδείγματι τοῦ μεγάλου αὐτῶν διδασκάλου Εὐριπίδου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν ταῖς κωμῳδίαις αὐτῶν μύθους ἐρωτικοὺς ἐπεξειργάζοντο. Ἔπειτα τίς δύναται ἀρνήσασθαι, ὅτι μεγάλην ἔσχεν ἐπιρροὴν ἐπ' αὐτοῦ ἡ ἐλεγειακὴ ποίησις καὶ ὁ Θεόκριτος;

Μέγα δὲ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς συνεβάλετο καὶ ὁ Ξενοφῶν διὰ τῆς Κύρου Παιδείας, ἐν ᾗ ἐξέχει τὸ ἐπεισό-

---

1) Ἐρωτικὴ τραγῳδία, ἥτις ἔδωκεν ἰσχυρὰν ὤθησιν εἰς τὰς πολυαρίθμους μεταγενεστέρας ἐπεξεργασίας ἐρωτικῶν μύθων. Rohde σελ. 31.

2) Darf er der früheste Romantiker des Alterthums heissen, Griechische Litteratur σελ. 421.

δειον περὶ τῆς Πανθείας τῆς ὡραίας καὶ εὐγενοῦς συζύγου τοῦ Ἀβραδάτου, ἥτις μέχρι θανάτου μένει αὐτῷ πιστὴ καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἀκολουθεῖ αὐτῷ. Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, ὅπερ ἐν τοῖς βιβλίοις 4, 5, 6 καὶ 7 παρεμβέβληται, βεβαίως πλάσμα ἐστὶ τῆς φαντασίας τοῦ Ξενοφῶντος, ὡς καὶ οἱ ἀρχαῖοι παρετήρησαν[1])· παρεισήγαγε δὲ τοῦτο ὁ Ξενοφῶν μόνον ἵνα, ὥς γέ μοι δοκεῖ, δείξῃ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τιμιότητα τοῦ Κύρου, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν Ἀράσπην, ὅστις, ὡς Μῆδος ἀκρατὴς ὤν, ἐρᾶται τῆς Πανθείας καὶ διαφθεῖραι αὐτὴν βούλεται. Καὶ τούτου μίαν συντομωτάτην περίληψιν παρατιθέμεθα ἐνταῦθα πρὸς τεκμηρίωσιν τῶν ἐμοὶ λεγομένων.

Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων εὑρίσκετο καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου Πάνθεια, περὶ ἧς ὁ Ξενοφῶν ἐν 5, 1, 7, λέγει „μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι ἀπὸ θνητῶν τοιαύτη". Ταύτην τὴν ὡραίαν γυναῖκα οἱ κατὰ διαταγὴν τοῦ Κύρου διανείμαντες τοὺς αἰχμαλώτους ἐξεῖλον αὐτῷ, ὅστις ὅμως „κελεύει τὸν Ἀράσπην διαφυλάττειν αὐτήν". Ἀλλ' οὗτος μὴ δυνάμενος „συνὼν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν, ἐπήρετο, ἑόρακας τὴν γυναῖκα, ὦ Κῦρε, ἥν με κελεύεις φυλάττειν"; Εἶτα οὗτος „ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἠναγκάσθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνηθείας. Ἡ δὲ ἀπέφησε καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρί, καίπερ ἀπόντι· ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς". Μετὰ ταῦτα ἀποστέλλεται ὁ Ἀράσπης ὡς κατάσκοπος εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Κροίσου ὑπὸ τοῦ Κύρου, ὅστις „διαφυλάττει αὐτὴν ὡς ἀδελφοῦ γυναῖκα", ὡς ἡ ἰδία μετὰ ταῦτα ὁμολογεῖ εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. Γενομένου δὲ τοῦ πολέμου πίπτει γενναίως μαχόμενος ὁ Ἀβραδάτας, ἀλλ' ἡ Πάνθεια μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ οὐ δύναται ζῆν καὶ „ἀκινάκην λαβοῦσα σφάττει ἑαυτήν, καὶ ἐπιθεῖσα εἰς τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀποθνήσκει".

---

1) Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς Πομπήϊον σελ. δ'. ὀνομάζει τὴν Κύρου παιδείαν εἰκόνα βασιλέως ἀγαθοῦ καὶ εὐδαίμονος. Ὁ δὲ Ἑρμογένης λέγει „τὸ μέντοι περὶ τὸν Ἀβραδάταν καὶ τὴν Πάνθειαν πᾶν ἦθός τε καὶ πάθος πολλὰς ἔχει τὰς ἡδονὰς μυθικῶς πλασθέν".

Καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν ἓν μικρὸν μυθιστόρημα, ὅπερ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχον οἱ ἡμέτεροι μυθιστοριογράφοι, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ Χαρίτων, ὅστις πάντα τὰ εἰς αὐτὸ ἀναφερόμενα αὐτολεξεὶ ἀντέγραψεν, ὡς ἕκαστος ἐπιμελῶς διεξιὼν τὰ ἑπόμενα παραδείγματα εὐκόλως πεισθήσεται.

Ἀλλ' εἰς τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν τῆς μυθιστορίας συνετέλεσεν τὰ μέγιστα ἡ νέα σοφιστική, ἧς οἱ ὀπαδοὶ πᾶσαν εὐκαιρίαν ἐπεξήτουν, ἵνα τὴν περὶ τὸ λέγειν, καὶ δὴ ἐξ ὑπογυίου, δεινότητα αὐτῶν ἐπιδείξωνται. Καὶ ὡς μέγιστον τεκμήριον, ὅτι οἱ ἐρωτικοὶ ἦσαν ῥήτορες καὶ σοφισταί, δύναται χρησιμεῦσαι, ὅτι ἡ ἐμφάνισις αὐτῆς ἐν τῇ τελείᾳ αὐτῆς μορφῇ συμπίπτει ἀκριβῶς τῇ ἀκμῇ τῆς νέας σοφιστικῆς, ἥτις κατὰ τὸν β'. αἰῶνα μ. Χ. νέαν ζωὴν λαβοῦσα καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θρόνου εὗρεν ἰσχυρὰν προστασίαν ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ τῶν Ἀντωνίνων, οἵτινες πανταχοῦ καὶ πάντοτε μίαν ἰδιαιτέραν ἀγάπην πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ μόρφωσιν ἔδειξαν καὶ ἵδρυσαν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς πόλεσι τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἕδρας τῆς φιλοσοφίας καὶ ῥητορικῆς, καὶ οἱ ἴδιοι ἐσπούδαζον τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτῶν, οἵτινες οὐ μόνον ἐπεσκέπτοντο τὰς σχολὰς αὐτῶν καὶ τὰς ἀγορεύσεις καὶ ἀναγνώσματα ἠκροῶντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῶν παρέδιδον εἰς τοὺς σοφιστὰς πρὸς διδασκαλίαν. Γνωστὸν δ' ἐστίν, ὅτι ἡ αὐτοκράτειρα Ἰουλία Δόμνα ἡ σύζυγος τοῦ Σεπτιμίου Σεβήρου περιεκυκλοῦτο ὑφ' ἑνὸς κύκλου πεπαιδευμένων καὶ σοφιστῶν. Αὗται δὲ αἱ αὐτοκρατορικαὶ εὔνοιαι συνετέλεσαν πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ διάδοσιν τῆς νέας σοφιστικῆς, ἥτις ἐξ ἀρχῆς προὐθυμεῖτο μίαν ἰδίαν ῥητορικὴν ποίησιν δημιουργῆσαι, ἧς καρπὸς ὑπῆρξε τὸ Ἑλληνικὸν μυθιστόρημα.

Καίτοι οἱ συγγραφεῖς οὗτοι αἰῶνάς τινας μετὰ Χριστὸν ἔζησαν, ἐν μιᾷ δῆλον ὅτι ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ὡς ἀνωτέρω ἔφθημεν εἰπόντες, ἐν τῇ περιόδῳ τῆς διαφθορᾶς εὑρίσκετο, ἐν τούτοις διακρίνονται οὗτοι διὰ τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἥτις κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον προσεγγίζει πρὸς τὴν ἀττικήν. Διότι μεγίστην ἐπιμέλειαν

ἐποιοῦντο τοὺς ἀττικοὺς μιμεῖσθαι, προσλαμβάνοντες συγχρόνως καὶ παρὰ τῶν ποιητῶν ποιητικὰς λέξεις, ἡγούμενοι, ὅτι ταύταις σεμνότερον καὶ ὀγκωδέστερον τὸν λόγον ἐποίουν. Ἐπ' ἴσης εὕρηνται παρ' αὐτοῖς καὶ Ἰωνικοὶ τύποι, βεβαίως διότι καὶ οἱ Ἀττικοὶ ἰωνισμοῖς ἐχρῶντο καὶ ἔδει αὐτοὺς καὶ κατὰ τοῦτο μιμήσασθαι. Ἀλλὰ καίτοι πολλὴν καὶ ἀξιέπαινον προσπάθειαν κατέβαλον, ἵνα τὸν λόγον αὐτῶν κομψὸν καὶ ἀρχαιοπινῆ ἀναδείξωσι, τοῦτο ἐν μέρει ἐπέτυχον, διότι πολλάκις προδίδωσιν αὐτοὺς ἡ χρῆσις λέξεων καὶ φράσεων τῆς τῶν πολλῶν συνηθείας καὶ οἱ σολοικισμοί, οἵτινες οὐκ εἰσὶ σπάνιοι παρ' αὐτοῖς. Ἐν γένει χρῶνται γλώσσῃ, ἣν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους μόνον δι' ἐπιπόνου καὶ πολυετοῦς σπουδῆς τῶν κλασικῶν συγγραφέων κτήσασθαι αὐτοὺς ἦν δυνατόν. Διὰ τοῦτο λίαν αὐστηρός, τολμῶ δ' εἰπεῖν, καὶ ἄδικος ἔσται ἐκεῖνος, ὅστις ζητήσει ἐν αὐτοῖς εὑρεῖν τὴν ὀρθοέπειαν καὶ καλλιέπειαν τὴν διαλάμπουσαν ἐν τῇ θεσπεσίᾳ γλώσσῃ τῶν πρὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀκμασάντων κλασικῶν συγγραφέων. Ἡ δὲ ἐπιμέλεια περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν λέξεων καὶ τὴν καθαρότητα τῶν τύπων καὶ ἡ χρῆσις πάντων σχεδὸν τῶν ῥητορικῶν σχημάτων, περὶ ὧν ἑκάστη σελὶς παρέχει ἡμῖν τεκμήρια, καὶ ἐν γένει τὸ λεκτικὸν αὐτῶν οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφίησιν, ὅτι τὰ ἔργα αὐτῶν εἰσι γνήσια προϊόντα τῆς νέας σοφιστικῆς.

Ἅπαξ μόνον ἐάν τις ἀναγνώσῃ τοὺς ἀρχαίους ἐρωτικούς, παρατηρεῖ, ὅτι πολλὰ ἔχουσι τὰ κοινὰ πρὸς ἀλλήλους. Τὴν δοθεῖσαν ἅπαξ ὑπὸ τοῦ ἑνὸς διεύθυνσιν ἠκολούθησαν πιστῶς καὶ οἱ λοιποί. Εἰσί δὲ ταῦτα, ψευδὴς ἢ φαινομενικὸς θάνατος καὶ ἀναβίωσις, λῃσταί, πειραταί, πλοῦς, τρικυμία, χωρισμὸς ταύτης ἕνεκα τῶν ἐρώντων, δουλεία, αἱ συνήθεις πιέσεις τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ συνήθης εὐτυχὴς λύσις. Οὗ ἕνεκα Φώτιος ὁ Πατριάρχης λέγει ἐν σελ. 112 „ἔστι δὲ ἐν αὐτοῖς καὶ μάλιστα δύο τινὰ θηρᾶσαι χρησιμώτατα, ἓν μέν, ὅτι τὸν ἀδικήσαντά τι, κἂν μυριάκις ἐκφυγεῖν δόξῃ, εἰσάγει πάντως δίκην δεδωκέναι, καὶ δεύτερον, ὅτι πολλοὺς ἀναιτίους, ἐγγὺς μεγάλου γεγονότας κινδύνου, παρ' ἐλπίδας δείκνυσι πολλάκις διασωθέντας“.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Φωτίου ὁ Rohde *οὐ παραδέχεται. Βεβαίως ταῦτα ἐγράφησαν μᾶλλον πρὸς διασκέδασιν, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἐκώλυε τοὺς ἡμετέρους μυθιστοριογράφους καί τινα ὑψηλοτέραν ἰδέαν ἤ ἀρχὴν ἐπιδιώκειν, ὡς τοῦτο πράττουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς μυθιστοριογράφοι. Ὥστε τὸ ἀφελεῖν ἀπ' αὐτῶν ταύτην τὴν ἀρετὴν φαίνεταί μοι οὐχὶ ὀρθόν.*

Τὸ ἐπαινετὸν ὅμως ἐν αὐτοῖς ἐστιν ἡ πίστις, ἣν οἱ νέοι ἐρῶντες καὶ ὑπὸ τὰς σκληροτάτας δοκιμασίας φυλάττουσι, καὶ τοῦτό ἐστιν ἓν προτέρημα, ὅπερ πάντες προσπαθοῦσι διαφυλάττειν, ἐξαιρουμένου τοῦ Χαρίτωνος, ὅστις ἄνευ δυσκολίας τινός, δῆθεν πρὸς διάσωσιν ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ μέλλοντος γεννηθῆναι τέκνου, ἑνοῖ τὴν σύζυγον τοῦ Χαιρέου εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τοῦ Διονυσίου, τοῦ τὰ πρῶτα ἐν Μηλίτῳ φερομένου.

Οἱ δὲ κυριώτεροι ἐρωτικοὶ συγγραφεῖς, ὧν τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς ἀκριβῶς ὁρίσαι δύσκολόν ἐστι, κυρίως, διότι, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, τὰ ἔργα αὐτῶν εἰσιν ἀπομίμησις τῶν ἀρχαίων καὶ οἱ ἴδιοι οὐδεμίαν δήλωσιν περὶ τούτου ποιοῦνται, εἰσί κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν οἱ ἑξῆς.

Ἀντώνιος ὁ Διογένης, γράψας τῶν ὑπὲρ Θούλην ἀπίστων λόγους κδ'., ὧν ὅμως μία ἐπιτομὴ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Φωτίου σῴζεται. Ἰάμβλιχος, γράψας Βαβυλωνιακὰ εἰς 35 *βιβλία, ἐξ ὧν μόνον μία ἐπιτομὴ τῶν πρώτων* 16 *βιβλίων ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ σῴζεται· Ξενοφῶν Ἐφέσιος, γράψας Ἐφεσιακὰ ἢ τὰ κατ' Ἄνθειαν καὶ Ἀβροκόμην εἰς βιβλία* 5. *Ἡλιόδωρος, γράψας Αἰθιοπικὰ ἢ τὰ κατὰ Χαρίκλειαν καὶ Θεαγένην εἰς βιβλία* 10. *Ἀχιλλεὺς Τάτιος, γράψας τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα εἰς βιβλία* 8, *καὶ τελευταῖος ὁ Χαρίτων, γράψας τὰ κατὰ Καλλιρρόην καὶ Χαιρέαν εἰς βιβλία* 8. *Ἐκ τούτων ὁ πατριάρχης Φώτιος θεωρεῖ ὡς ἀρχαιότατον τὸν Διογένην, ὃν ἐμιμήθησαν οἱ μεταγενέστεροι Ἰάμβλιχος, Ξενοφῶν καὶ Ἡλιόδωρος, οὓς πάλιν ἠκολούθησεν ὁ ἡμέτερος Χαρίτων. Εἶτα ἔρχονται οἱ Βυζαντινοί, οἵτινες ἐμιμήθησαν τὸν Ἡλιόδωρον καὶ Ἀχιλλέα, καὶ εἰς οὓς ὀφείλεται καὶ ἡ σωτηρία τούτων τῶν μυθιστορημάτων.*

Περὶ Χαρίτωνος καὶ τῆς μυθιστορίας αὐτοῦ.

Ὁ Χαρίτων ἀνήκει, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, εἰς τοὺς ἐρωτικοὺς συγγραφεῖς. Δυστυχῶς ὅμως οὐδὲν ἡμῖν παρὰ τῶν ἀρχαίων παραδέδοται περὶ αὐτοῦ, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἥν οὗτος ἤκμασεν. Ἐκτὸς τῆς δηλώσεως αὐτοῦ, ἥν μιμούμενος τὸν Ἡρόδοτον καὶ Θουκυδίδην ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει τῆς μυθιστορίας αὐτοῦ ἔγραψεν, οὐδεμίαν ἄλλην ἀκριβεστέραν πληροφορίαν περὶ αὐτοῦ ἔχομεν καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκασμένοι ἐσμὲν ἀρκεσθῆναι ταῖς εἰκασίαις τῶν νεωτέρων, οἵτινες καὶ περὶ αὐτοῦ οὐδόλως συμφωνοῖσι.

Καὶ ὁ μὲν Christ ἐν τῷ περισπουδάστῳ αὐτοῦ ἔργῳ Geschichte der griechischen Litteratur οὐδὲν λέγει περὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὅν οὗτος ἤκμασεν, ἀλλ' ἁπλῶς τίθησιν αὐτὸν μετὰ τὸν Ἡλιόδωρον. Ὁ δὲ Rohde ἐν τῷ ἐπίσης ἀξιολόγῳ αὐτοῦ ἔργῳ der Griechische Roman τίθησι τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ πέμπτου μ. Χ. αἰῶνος ἤ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἕκτου αἰῶνος. Ὁ δὲ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν τῇ ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς Ἀλέξανδρον Βασιλείου σελ. ις' „συμπεραίνει, ὅτι ὁ Χαρίτων ἔγραψε τὴν μυθιστορίαν του πρὸς τὰ τέλη τῆς ὀγδόης, ἴσως καὶ τῆς ἐνάτης ἑκατονταετηρίδος“. Περιττὸν ἐστιν εἰπεῖν, ὅτι ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ἄνευ οὐδεμιᾶς μαρτυρίας τίθησι τὴν ἀκμὴν αὐτοῦ εἰς πολὺ μεταγενεστέραν ἐποχήν. Καὶ περὶ ἄλλων πλείστων συγγραφέων ὑπῆρχεν ἀμφιβολία περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀκμῆς αὐτῶν, ἀλλὰ ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη ἐξετάσασα μετὰ προσοχῆς τὰ γραφόμενα ἤ ἱστορούμενα ὑπ' αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν, ᾗ ἐχρήσαντο οὗτοι, κατώρθωσεν ὁρίσαι τὴν ἀκμὴν ἄλλων μὲν ἀκριβῶς, ἄλλων δὲ κατὰ μεγίστην τοὐλάχιστον προσέγγισιν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐρωτικοὺς τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, διότι οὔτε σύγχρονα γεγονότα ἱστοροῦσιν οὔτε χρῶνται τῇ γλώσσῃ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἥν ἔζων.

Ἐξ αὐτῆς τῆς μυθιστορίας αὐτοῦ ἐπιμελῶς ἐξεταζομένης καὶ πρὸς τὰ τῶν ἄλλων ἐρωτικῶν ἔργα παραβαλλομένης δύναταί τις τοῦτο μόνον εἰκάσαι καὶ μετά τινος πιθανότητος ἰσχυρίσασθαι, ὅτι οὗτος μεταγενέστερός ἐστι τοῦ Ἰαμβλίχου, ἀκμάσαντος κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Rohde *μετὰ τὸν Λουκιανόν, τοῦ Ξενοφῶντος Ἐφεσίου, ἀκμάσαντος μεταξὺ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου αἰῶνος, καὶ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἀκμάσαντος κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, ὧν ἁπάντων τὰ ἔργα προφανῶς πρὸ ὀφθαλμῶν εἶχε καὶ ἀπεμιμήθη. Μεταξὺ τοῦ Χαρίτωνος καὶ Ἀχιλλεως Τατίου τοσαύτη ὁμοιότης ἐν ταῖς φράσεσι καὶ ταῖς ἐννοίαις ὑπάρχει, ὥστε ἐὰν κατορθωθῇ ἀποδειχθῆναι, τίς ἐκ τῶν δύο ἐμιμήθη τὸν ἕτερον, ἀναμφιλέκτως ἔτι ἀκριβέστερον καὶ βεβαιότερον ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς αὐτοῦ ὁρισθῆναι δύναται. Ἀλλ' ἡμεῖς οὔτ' ἐπιχειροῦμεν οὔτε ἔργον ἡμῶν ἐστι τὸ δύσλυτον τοῦτο ζήτημα λῦσαι, ὅπερ ἴσως τοῖς μεταγενεστέροις προώρισται, οἷς πολλὰ πράγματα οἱ ἐρωτικοὶ συγγραφεῖς μέλλουσι παρασχεῖν, ἐὰν ἐξακολουθήσῃ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ζήλου ἡ ἤδη ἀρξαμένη περὶ αὐτῶν ἔρευνα.*

Αὐτὸς ὁ Χαρίτων λέγει ἐν ἀρχῇ, ὅτι κατάγεται ἐκ τῆς πόλεως Ἀφροδισίας. Τοῦτο δὲ εἰ ἀληθές ἐστι, τότε ἐκ τῶν πολλῶν πόλεων, αἵτινες τοῦτο τὸ ὄνομα φέρουσιν, ἡ ἐν Καρίᾳ ἔχει τὰς πλείους πιθανότητας, ὅτι πατρὶς τοῦ Χαρίτωνος ἦν. Διότι ἐν ταύτῃ ἐπί τινα καιρὸν ἤνθησεν ἡ παιδεία καί τινες συγγραφεῖς οὐχὶ ἄσημοι ἐξ αὐτῆς κατάγονται. Ἀλλ' ἤδη τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα, Χαρίτων Ἀφροδισιεύς, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν πρῶτον αὐτοῦ ἐκδότην D'Orville, *ὅστις πλεῖστα κεκολοβωμένα καὶ παρεφθαρμένα χωρία ὀρθῶς ἀποκατέστησε καὶ διώρθωσεν, ἵνα ἐξενέγκῃ τὴν εὐφυᾶ ὑπόθεσιν, ὅτι ταῦτα κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἐρωτικὸν περιεχόμενον τοῦ ἔργου ἐφευρέθησαν καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ συγγραφεὺς ταύτης τῆς μυθιστορίας ὑπὸ ψευδώνυμον ὄνομα ἐξέδωκεν αὐτήν. Λόγους ἰσχυρούς, ἵνα ἀντικρούσῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τοῦ* D'Orville, *ἣν οἱ ὀλίγοι ἐνασχοληθέντες εἰς τὸν Χαρίτωνα ὡς ἀληθῆ παρεδέξαντο, οὐκ ἔχει τις. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ ἑτέρα προσθήκη τοῦ Χαρίτωνος, ὅτι ὑπῆρξεν Ἀθηναγόρου τοῦ ῥήτορος ὑπογραφεύς,*

οὐδόλως ἰσχύει, ἵνα καταρρίψῃ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἔστι μὲν ἀληθές, ὅτι ὑπῆρξεν Ἀθηναγόρας τις ῥήτωρ μεταγενέστερος, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀθηναγόρας ὁ Συρακόσιος, ὁ σύγχρονος καὶ ἀντίπαλος τοῦ Ἑρμοκράτους, ἦν ῥήτωρ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Θουκυδίδου λέγοντος ἐν 6, 35. ,,Παρελθὼν δὲ αὐτοῖς Ἀθηναγόρας, ὃς δήμου τε προστάτης ἦν καὶ ἐν τῷ παρόντι πιθανώτατος τοῖς πολλοῖς, ἔλεγε τοιάδε". Διὰ τοῦτο οὐδαμῶς διστάζω τὴν γνώμην ταύτην ἀποδέξασθαι. Ἐὰν ὅμως ἐυλαβής τις ἢ ἀρχαιότροπος ἀποδέχεσθαι βούληται, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ταύτης τῆς μυθιστορίας ὄντως ἐκαλεῖτο Χαρίτων καὶ κατήγετο ἐκ τῆς πόλεως Ἀφροδισίας, τούτῳ οὔτε φθονῶ οὔτε μέμφομαι.

Ὁ πραγματικός ἢ ψευδώνυμος οὗτος Χαρίτων θεωρεῖται ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς ἱστορικῆς καλουμένης μυθιστορίας. Καὶ εἰκότως· διότι ἅπαντα σχεδὸν τὰ πρόσωπα τὰ δρῶντα ἐν ταύτῃ τῇ μυθιστορίᾳ εἰσὶν ἀναντιρρήτως ἱστορικά. Ἐν πρώτοις ὡς πατὴρ τῆς Καλλιρρόης, τῆς ἡρωΐδος τοῦ μυθιστορήματος, λέγεται ὁ Ἑρμοκράτης ὁ στρατηγὸς τῶν Συρακοσίων ἐν τῷ πελοποννησιακῷ πολέμῳ[1]). Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξης ὁ Μνήμων, Στάτειρα ἡ σύζυγος αὐτοῦ, Ροδογύνη ἡ θυγάτηρ τοῦ Ζωπύρου παρουσιάζονται ὡς δρῶντα πρόσωπα ἐν τῇ μυθιστορίᾳ ταύτῃ. Καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα, Διονύσιος, ὅπερ φέρει ὁ δεύτερος σύζυγος τῆς Καλλιρρόης, ἔχει τινὰ σχέσιν πρὸς τὸν Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον, ὅστις ὕστερον (405) τύραννος τῶν Συρακουσῶν ἐγένετο, διότι τούτου ἡ πρώτη σύζυγος, τὸ ὄνομα ἡμῖν ἄγνωστος, θυγάτηρ τοῦ Ἑρμοκράτους ὑπῆρξεν. Ἀλλ' ἐν τῷ μυθιστορήματι τούτῳ πλέκονται καὶ ἱστορικὰ γεγονότα. Διότι ἤδη ἐν τῷ ἕκτῳ βιβλίῳ ἀγγέλλεται τῷ βασιλεῖ τῶν περσῶν ,,τὴν Αἴγυπτον ἀφεστάναι, τὸν σατράπην

---

1) Χαρ σελ. 434, 30. *Οὐκ ἀκούεις Ἑρμοκράτην τὸν στρατηγὸν τῆς πολλῆς Σικελίας, ὃν ὁ βασιλεὺς τῶν περσῶν θαυμάζει καὶ φιλεῖ, ὅτι Ἀθηναίους τοὺς Περσῶν πολεμίους κατεναυμάχησε;*

471, 12. *Προνοεῖσθαι γὰρ με δεῖ τῆς θυγατρὸς Ἑρμοκράτους τοῦ καταπολεμήσαντος τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ἐμοί τε καὶ πέρσαις ἐχθίστους.* Ἴδε καὶ Θουκ. 6, 73. 4, 58. 8, 85. καὶ Ξεν. Ἑλλην. 1, 1, 27.

τὸν βασιλικὸν τοὺς Αἰγυπτίους ἀνῃρηκέναι, κεχειροτονηκέναι δὲ βασιλέα ἐγχώριον“. Ἀλλ' αἱ ἱστορικαὶ γνώσεις τοῦ ἡμετέρου συγγραφέως οὐκ ἐξαρκοῦσιν, ἵνα οὗτος ταύτην τὴν ἱστορικὴν βάσιν ὀρθὴν παραστήσῃ. Διότι ὁ Ἑρμοκράτης, ὅν παρουσιάζει ἡμῖν ἐν τέλει τοῦ μυθιστορήματος, ὅτε ὁ Χαιρέας νικηφόρος καὶ εὐτυχὴς ἐπιστρέφει εἰς Συρακούσας, ὡς ζῶντα καὶ ἔτι πολιτευόμενον, ἦν ἤδη τεθνηκώς[1]), ὅτε ὁ Ἀρταξέρξης ἐβασίλευε, πρὸς ὅν ὁ Χαιρέας ἐπολέμησεν. Ἡ Ροδογίνη ἦν θυγάτηρ τοῦ βασιλέως καὶ οὐχὶ τοῦ Ζωπύρου, καὶ γυνὴ τοῦ Ὀρόντου, καὶ οὐχὶ τοῦ Μεγαβύζου. Ὁ σατράπης τῆς Λυδίας καὶ Ἰωνίας ὀνομάζεται παρ' αὐτῷ ἐσφαλμένως Φαρνάκης, ὄνομα, ὅπερ ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὴν σατραπικὴν οἰκογένειαν τῆς Μυσίας. Ἐν δὲ τῇ Καρίᾳ ἦρχεν ὁ Μαύσωλος, ἐν ᾧ παρὰ τῷ Χαρίτωνι ὁ Μιθριδάτης ὡς σατράπης τῆς Καρίας ἀναφέρεται. Ἡ δὲ Αἴγυπτος, ἥτις τῷ 411 ἐπὶ Δαρείου τοῦ νόθου ἀπεστάτησεν, ἐπὶ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμωνος ἦν ἐλευθέρα καὶ οὐδένα σατράπην βασιλικὸν εἶχε. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πόλεμος μεταξὺ Αἰγυπτίων καὶ Περσῶν κατὰ τοσοῦτον φανταστικὸν τρόπον περιγράφεται, ὥστε ὁ Χαιρέας ὁ πρῶτος σύζυγος τῆς Καλλιρρόης, ὅστις ἐν ὅλῳ τῷ μυθιστορήματι διαδραματίζει πρόσωπον οὐχὶ τόσον ἐνεργητικὸν καὶ ἀνδρικόν, ἀλλὰ μᾶλλον διακρίνεται διὰ τὴν μαλακότητα τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ καὶ ἐν ἑκάστῃ ταραχῇ καὶ τῇ ἐλαχίστῃ εἰς χείμαρρον δακρύων ἐκρήγνυται, αἴφνης μεταβάλλεται εἰς ἥρωα πολεμικώτατον, γίγνεται ἀνώτατος στρατηγός καὶ ναύαρχος τῶν Αἰγυπτίων, νικᾷ τοὺς Πέρσας καὶ λαμβάνει αἰχμάλωτον τὴν σύζυγον τοῦ βασιλέως Στάτειραν.

Ἡ μυθιστορία τοῦ Χαρίτωνος διακρίνεται διὰ τὴν ἄκραν ἁπλότητα αὐτῆς, ἡ δὲ διήγησις ἄνευ ἐπεισοδίων καὶ παρεκβάσεων προχωρεῖ πρὸς τὸ τέλος. Ἐν ᾧ οἱ ἄλλοι

---

1) Οὗτος ἀπέθανε κατὰ Διόδωρον XIII 75 τῷ 408, κατελθεῖν εἰς Συρακούσας ἀποπειρώμενος. „Οἱ δὲ Συρακόσιοι σὺν τοῖς ὅπλοις ἦλθον ἐπὶ τὴν ἀγοράν, καθ' ἣν μετὰ πολλοῦ πλήθους ἐπιφανέντες τόν τε Ἑρμοκράτην καὶ τῶν συμπραττόντων αὐτῷ τοὺς πλείστους ἀπέκτειναν.

ἐρωτικοὶ ἐν τῇ διηγήσει αὐτῶν περιπλέκουσι ποικίλας περιπετείας καὶ μυθικὰς διηγήσεις οὐχὶ τόσον στενῶς πρὸς ἀλλήλας συνδεδεμένας, παρὰ τῷ Χαρίτωνι βλέπει τις τὰς περιπετείας ἑνὸς μόνου ζεύγους, ὅπερ ἐστὶ μία σπουδαία αὐτοῦ ἔλλειψις, παρ' ᾧ ὅμως πλημμυροῦσι τὰ παράπονα καὶ οἱ μονόλογοι τῶν πασχόντων. Πρᾳότης τις ἐπιείκεια καὶ ἀνθρωπισμὸς διακρίνει ἅπαντα τὰ πρόσωπα τῆς μυθιστορίας, ἅτινα ὡς νευρόσπαστα ἐν αὐτῇ κατὰ τὸ δοκοῦν τῷ συγγραφεῖ κινοῦνται, καὶ ἰδίᾳ τοὺς ἐραστὰς τῆς Καλλιρρόης, τὸν ἀγαθὸν Διονύσιον καὶ τὸν βασιλέα Ἀρταξέρξην, οἵτινες πρὸς αὐτήν, ὡς θυγατέρα τοῦ Ἑρμοκράτους τοῦ καταναυμαχήσαντος τοὺς Ἀθηναίους, μετὰ μεγίστου σεβασμοῦ προσφέρονται. Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἥρωες αὐτοῦ εἰσιν ἥμεροι καὶ μαλακοί. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεώς ἐστιν, ὅτι ἡ ἡρωῒς Καλλιρρόη παρίσταται γενναιοτέρα καὶ συνετωτέρα τοῦ Χαιρέου, ὅστις ὑπὸ τοῦ καλοῦ καὶ πιστοῦ αὐτοῦ φίλου Πολυχάρμου, πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐφευρεθέντος, πολλάκις ἀπὸ τῆς αὐτοκτονίας κωλύεται.

Ἐν τῇ μυθιστορίᾳ τοῦ Χαρίτωνος φυσικῶς, ἀφοῦ οὗτος τίθησιν αὐτὴν ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, οὐ λείπουσι καὶ οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων καὶ μάλιστα ἡ θεὰ τοῦ ἔρωτος Ἀφροδίτη, ἥτις ἄνευ οὐδεμίας αἰτίας ἀπηνῶς καταδιώκει τὸ δυστυχὲς ζεῦγος καὶ οὕτω διευθύνει τὴν διήγησιν αὐτοῦ. Πρὸς τῇ Ἀφροδίτῃ καὶ τῷ φιλονείκῳ Ἔρωτι βλέπομεν καὶ τὴν διευθύνουσαν τὰ πάντα καὶ „βραβεύουσαν τἀνθρώπεια“ φθονερὰν τύχην, πρὸς ἣν μίαν ἰδίαζουσαν πίστιν καὶ εὐλάβειαν τρέφει ὁ ἡμέτερος Χαρίτων. Ἀλλ' ἐὰν κρίνῃ τις ἐκ τῆς ἀδιαφορίας, μεθ' ἧς ἑκάστοτε ἀναφέρει τοὺς ἀρχαίους θεούς, ῥαδίως πάνυ πείθεταί τις, ὅτι ὁ Χαρίτων ἦν χριστιανὸς καὶ ἐν τῇ χριστιανικῇ πίστει ἀνετράφη καὶ ἠνδρώθη[1]).

1) Παρὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων, ἃς περὶ τοῦ **Ἡλιοδώρου** ἔχομεν, ὅτι οὗτος ἦν χριστιανὸς καὶ δὴ ἐπίσκοπος **Τρίκκης** ἐχρημάτισε, πάσῃ δυνάμει ὁ Rohde προσπαθεῖ τὴν χριστιανικὴν πίστιν ἀπὸ τοῦ συγγραφέως τῶν **Αἰθιοπικῶν** ἀφελεῖν, ἀποδεχόμενος, ὅτι ὁ συγγρα-

Ὅτι ὁ Χαρίτων ἦν ῥήτωρ καὶ σοφιστής, περὶ τούτου οὐδαμῶς ἔξεστιν ἡμῖν ἀμφιβάλλειν. Ὅτι δὲ μετὰ μεγίστης

φεὺς αὐτῶν οὐκ ἦν ὁ αὐτὸς καὶ ὁ Τρίκκης ἐπίσκοπος. Καὶ ὁ μὲν Σωκράτης, ὅστις ἤκμασε κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ Ε΄. 24 λέγει „ἀλλὰ τοῦ μὲν ἐν Θεσσαλίᾳ ἔθους ἀρχηγὸς Ἡλιόδωρος Τρίκκης τῆς ἐκεῖ γενόμενος, οὗ λέγεται πονήματα ἐρωτικὰ βιβλία, ἃ νέος ὢν συνέταξε καὶ Αἰθιοπικὰ προσηγόρευσεν“. Ὁ δὲ πατριάρχης Φώτιος λίγον περὶ αὐτοῦ ποιούμενος ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ λέγει „τοῦτον δὲ καὶ ἐπισκοπικοῦ τυχεῖν ἀξιώματος ὕστερόν φασιν“. Ὁ δὲ Νικηφόρος Κάλλιστος ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ ΙΒ΄, 34. λέγει „Ἀλλὰ τοῦ μὲν ἐν Θεσσαλίᾳ ἔθους προκατῆρξεν Ἡλιόδωρος ἐκεῖνος Τρίκκης ἐπίσκοπος· οὗ πονήματα ἐρωτικὰ εἰσέτι νῦν περιφέρεται, ἃ νέος ὢν συνετάξατο Αἰθιοπικά, νῦν δὲ καλοῦσι ταῦτα Χαρίκλειαν, δι᾿ ἃ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀφῃρέθη“. Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἡ σπουδαιοτέρα ἐστίν ἡ τοῦ Σωκράτους, ἐπειδὴ οὗτος σχεδὸν σύγχρονος ἦν ἑπομένως καὶ ἀξιόπιστος Καὶ ὁ μὲν ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν τοῖς σχολίοις αὐτοῦ εἰς τὸν Ἡλιόδωρον ἀναφέρει τὰ διάφορα χωρία, „ἐξ ὧν παρεμφαίνεται τὸν Ἡλιόδωρον τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀγέλης ἕνα γεγονέναι“. Ὁ δὲ Rohde, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ὁ συγγραφεὺς οὐκ ἦν Χριστιανός, ὅλως τὸ ἐναντίον πράττει, ἀναφέρει δῆλον ὅτι τὰ διάφορα χωρία, ἐν οἷς γίνεται μνεία τῶν ἀρχαίων θεῶν, ἐν ᾧ ὁ αὐτός ἐν σελ. 476 περὶ τοῦ Ἀχιλλέως Τατίου λέγει „Das heidnische Gewand beweist also nichts gegen die Christlichkeit des Achilles Tatius. Ἀλλὰ ἐν μυθιστορήματι, ὅπερ διαδραματίζεται ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν ᾧ τὰ δρῶντα πρόσωπα οὐδεμίαν ἰδέαν περὶ Χριστιανισμοῦ ἔχουσιν, ὅτι ἀναφέρονται οἱ θεοὶ τῶν ἀρχαίων, φυσικώτατόν ἐστι. Διότι βεβαίως οὔτε ὁ Ὑδάσπης ὁ βασιλεὺς τῶν Αἰθιόπων, οὔτε ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ καὶ ζάκορος τοῦ ἐν Δελφοῖς ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, οὔτε ὁ Θεαγένης ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἀχιλλέως, ὅστις μεταβαίνει εἰς Δελφούς, ἵνα προσφέρῃ τὴν πάτριον θυσίαν τῷ Ἀπόλλωνι, ἠδύναντο συνεχῶς ἀναφωνεῖν καὶ ἐπικαλεῖσθαι τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἁγίους τῆς ἡμετέρας θρησκείας. Ἔπειτα ὅπως διὰ τὸν Τάτιον, οὕτω καὶ διὰ τὸν Ἡλιόδωρον Das heidnische Gewand beweist nichts gegen die Christlichkeit des Heliodor. Ἐγὼ τοὐλάχιστον, οὐδεμιᾶς μαρτυρίας παρὰ τῶν ἀρχαίων περὶ τοῦ ἐναντιόυ ὑπαρχόυσης, ἐν πεποιθήσει παραδέχομαι, ὅτι ὁ Ἡλιόδωρος εἴτε χριστιανὸς εἴτε μή, νέος ὢν συνέγραψε τὴν μυθιστορίαν αὐτοῦ, εἶτα δὲ ὅτι, εἰ μὴ ἦν χριστιανός, ἐγένετο τοιοῦτος καὶ διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ παιδείαν ἠξιώθη καὶ τοῦ ἐπισκοπικοῦ αξιώματος. Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Νικηφόρου ἱστορούμενον, ὅτι οὗτος διὰ τὰ Αἰθιοπικὰ καὶ τὴν ἐπισκοπὴν ἀφῃρέθη, δυνατόν

ἐπιμελείας ἐμελέτησε καὶ ἐσπούδασε τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς, ἀνεπίδεκτόν ἐστιν ἀμφισβητήσεως, διότι αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῦ μαρτυρεῖ περὶ τούτου. Διότι τοὺς πλείστους ἐξ αὐτῶν μιμεῖται ὁ ἡμέτερος συγγραφεύς, οἷον τὸν Ὅμηρον, οὗτινος ὁλοκλήρους στίχους ἔκ τε τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσείας λίαν τεχνηέντως παρεμβάλλει ἐν τῇ διηγήσει αὐτοῦ, Ἡρόδοτον, Πλάτωνα, Δημοσθένην, Αἰσχίνην, ἐν πλείστοις τὸν Θουκυδίδην καὶ τὸν Ξενοφῶντα, ὃν πολλάκις ἀκριβῶς καὶ πιστῶς ἀντιγράφει. Πρὸς δὲ τούτοις πάντας σχεδὸν τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐρωτικούς. Ἀλλ᾽ ἐκ μὲν τῶν ἐρωτικῶν μιμεῖται ἐν τοῖς μάλιστα τὸν ὕπατον αὐτῶν, τὸν Ἡλιόδωρον, ἐκ δὲ τῶν κλασικῶν, ὑπερεπιθυμῶν ἀττικίζειν, αὐτὴν τὴν ἀττικὴν μέλισσαν, τὸν Ξενοφῶντα, οὗτινος τὴν Ἀνάβασιν καὶ Κύρου Παιδείαν μετὰ ζήλου ἰδιαιτέρου καὶ ἐπιμελείας οὐ τῆς τυχούσης ἐμελέτησε καὶ χειρὶ ληστρικῇ ἐλήστευσεν.

Ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν κατέβαλεν ὁ Χαρίτων περὶ τὴν γλῶσσαν, ἥτις καίτοι σολοικισμῶν οὐκ ἔστι ἀπηλλαγμένη, καθαρά ἐστιν ἁπλῆ καί πως διαυγής, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν ὄγκον τοῦ Ἡλιοδώρου, ὅστις, ἐκτός τοῦ ὅτι τὰ ἐξ ἑτέρων ἀρυόμενα κατ᾽ ἴδιον μεταποιεῖ τρόπον, ἐν ταῖς περιγραφαῖς πρὸ πάντων μεγαλοπρεπέστατός ἐστι καὶ πανηγυρικὸς, ἐνίοτε ὅμως καὶ κενός. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πλοκὴν τοῦ μύθου λίαν ὑπολείπεται τοῦ Ἡλιοδώρου, ὅστις διὰ τὴν λίαν ἔντεχνον αὐτοῦ πλοκὴν τοῦ μύθου καὶ ὑπ᾽ αὐτῶν τῶν νεωτέρων ἐπαινεῖται καὶ θαυμάζεται. Ἐν τούτοις ἡ μυθιστορία τοῦ Χαρίτωνος, καίτοι τοσαύτας ἐλλείψεις ἔχει, τερπνή ἐστι καὶ εὐχάριστος.

ἐστιν ἀληθείας ἔχεσθαι, διότι ὁ Ἡλιόδωρος διὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ αὐστηρότητα, περὶ ἧς μαρτυροῦσιν ἀμφότεροι οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, βεβαίως ἐκτήσατο ἐχθρούς, οἵτινες βουλόμενοι αὐτὸν βλάψαι, ἔλαβον ὡς ὅπλον κατ᾽ αὐτοῦ τὴν μυθιστορίαν αὐτοῦ, ἣν νέος ὢν συνέγραψε, καὶ κατήγγειλον αὐτὸν εἰς τὴν ἐγχώριον σύνοδον, ἥτις προσέταξεν αὐτὸν πυρὶ τὴν βίβλον ἀφανίζειν. Μεγίστου δὲ ἐπαίνου ἄξιός ἐστιν ὁ ἀνήρ, ὅτι „εἵλετο τὴν ἱερωσύνην λιπεῖν ἢ ἐκ μέσου τιθέναι τὸ σύγγραμμα“.

Καὶ τὸ κείμενον ἐν πολλοῖς ἐστι κεκολοβωμένον καὶ παρεφθαρμένον καὶ τοῦτο, διότι ἓν μόνον χειρόγραφον ἐν Φλωρεντίᾳ σῴζεται, ἐξ οὗ ῥᾳδίως πάνυ πείθεταί τις, ὅτι ἡ μυθιστορία αὕτη οὐκ ἦν ἐκ τῶν λίαν ἀναγινωσκομένων, ἐν ᾧ ἡ τοῦ Ἡλιοδώρου, ἥτις εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς ὡς πρότυπον ἐχρησίμευεν, οὐ μόνον μετ' ἀπληστίας ἀνεγινώσκετο, ἀλλὰ καὶ ἐσχολιάζετο.

Ταῦτα ἐν εἴδει εἰσαγωγῆς προτάξαντες τῆς ἡμετέρας διατριβῆς, μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ πολυσεβάστου ἡμῖν καθηγητοῦ Ivan Müller ὁρισθὲν ἡμῖν θέμα, ὅπερ διαιροῦμεν εἰς τρία μέρη, ἐξ ὧν τὸ μὲν πρῶτον περιέχει παραδείγματα ἀνάμικτα, εἰς ἃ ἡμεῖς ποιούμεθα παρατήρησίν τινα, τὸ δὲ δεύτερον παραδείγματα ἐννοίας, καὶ τὸ τρίτον φράσεις, περὶ ὧν ἀμφοτέρων πάντα λόγον περιττὸν θεωροῦμεν.

Μέρος πρῶτον.

Παρὰ τοῖς ἐρωτικοῖς συγγραφεῦσι παρίστανται οἱ ἐρῶντες ὡς ἔχοντες ἔκτακτον καὶ τελείαν ὡραιότητα καὶ τούτου ἕνεκα παραβάλλονται συνήθως τοῖς θεοῖς θεαῖς Νύμφαις ἢ καὶ τοῖς ἥρωσι.

Χαρ. 415, 5[1]). Καλλιρρόην, θαυμαστόν τι χρῆμα παρθένου καὶ ἄγαλμα τῆς ὅλης Σικελίας· ἦν γὰρ τὸ κάλλος οὐκ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ θεῖον, οὐδὲ Νηρηίδος ἢ νύμφης, ἀλλ' αὐτῆς Ἀφροδίτης παρθένου.

415, 15. οἷον Ἀχιλλέα καὶ Ἱππόλυτον καὶ Ἀλκιβιάδην.

427, 18. πάντες κατεπλάγησαν δοκοῦντες θεὰν ἑωρακέναι, καὶ γὰρ ἦν τις λόγος ἐν τοῖς ἀγροῖς Ἀφροδίτην ἐπιφαίνεσθαι.

432, 27. τοῦτο ἐκεῖνο μία Νυμφῶν ἢ Νηρηίδων ἐκ θαλάσσης ἀνελήλυθε.

1) Αἱ παραπομπαὶ εἰς τὸν Χαρίτωνα καὶ Ἡλιόδωρον γίνονται κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Hirschig Paris 1856.

441, 48. *τὸ δὲ δημωδέστερον πλῆθος ἀνεπείθετο, ὅτι Νηρηΐς ἐκ θαλάσσης ἀναβέβηκεν.*

Ἡλιόδ. 305, 16, *ὑπερφυές τι χρῆμα καὶ θεσπέσιον.*

226, 7. *ἀμήχανόν τι κάλλος καὶ θεὸς εἶναι ἀναπείθουσα.*

316, 40. *αὐτὴν τὴν Ἄρτεμιν ὄψει προκαθημένην.*

226, 41. *οἱ μὲν θεόν τινα ἔλεγον ἢ Ἄρτεμιν ἢ τὴν ἐγχώριον Ἶσιν.*

393, 51. *ἀγάλματι θεοῦ πλέον ἢ θνητῇ γυναικὶ προσεικαζομένη.*

226, 25. *καὶ εἰσῆλθεν ὁ νεανίσκος Ἀχίλλειόν τι τῷ ὄντι ἀποπνέων.*

Ὡσαύτως καὶ παρὰ Ξενοφῶντι τῷ Ἐφεσίῳ

184, 26. *Πολλάκις αὐτὴν ἰδόντες Ἐφέσιοι προσεκύνησαν ὡς Ἄρτεμιν.*

Καὶ ὁ Ξενοφῶν περὶ τῆς Πανθείας λέγει ἐν

Κύρ. Παιδ. 5, 1, 7 *ὡς ἐμοὶ ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνὴ ἀπὸ θνητῶν τοιαύτη.*

Παρ' ἅπασι τοῖς ἐρωτικοῖς συγγραφεῦσιν ὡς κύριοι αἴτιοι τῶν περιπετειῶν τῶν ἡρώων αὐτῶν παρίστανται ὁ Ἔρως, ὅστις διὰ τοῦτο καλεῖται φιλόνεικος, ἡ φιλόκαινος τύχη καὶ ἡ θέα Ἀφροδίτη, ἥτις παρὰ Χαρίτωνι „χαλεπῶς ὀργισθεῖσα διὰ τὴν ἄκαιρον ζηλοτυπίαν τοῦ Χαιρέου", ὅπερ ὅμως μόλις ἐν τέλει τῆς μυθιστορίας αὐτοῦ λέγει, οὐ πάνεται ἀπηνῶς καταδιώκουσα τὸ δυστυχὲς ζεῦγος, ὅπερ ὁ Ἔρως „ἠθέλησε συλλέξαι". Ἵνα δὲ παρατείνωσι τὴν διήγησιν αὐτῶν, παρεμβάλλουσιν ἐπεισόδια, ἅτινα ἔχουσιν ὡς προεισαγωγὴν πάντοτε τοιαῦτά τινα.

Χαρ. 415, 20. *Φιλόνεικός ἐστιν ὁ Ἔρως καὶ χαίρει τοῖς παραδόξοις κατορθώμασι· ἐζήτησε δὲ χρόνον τοιόνδε.*

432, 7. *Ἐφιλονείκει δὲ ὁ Ἔρως καὶ ὕβριν ἐδόκει τὴν σωφροσύνην ἐκείνου.*

454, 24. *ἡ δὲ φιλόκαινος τύχη δρᾶμα σκυθρωπὸν ὑμῖν παρατέθεικε*

458, 40. *ἡ δὲ τύχη μειζόνων πραγμάτων ἐκίνησεν ἀρχήν.*

481, 43. *πᾶσαν δὲ σκέψιν ταχέως μετέβαλεν ἡ τύχη, καινοτέρων εὑροῦσα πραγμάτων ὑπόθεσιν.*

436, 14. *φιλόνεικος ἡ δαίμων (τύχη) καὶ οὐδὲν ἀνέλπιστον παρ' αὐτῇ.*

491, 22. *ἔμελλε δὲ ἔργον ἡ τύχη πράττειν οὐ μόνον παράδοξον ἀλλὰ καὶ σκυθρωπόν.*

Ἡλιόδ, 282, 3. *Ἔρωτος μέγιστον . . . φιλονεικήσαντος.*

335, 51. *τότε δὴ ἡ τύχη καινὸν ἐπεισόδιον ἐπετραγῴδει τοῖς δρωμένοις.*

καὶ 13. *πολλὰ καὶ παράδοξα πολλάκις αἱ κατ' ἀνθρώπους τύχαι καινουργοῦσιν.*

296, 18. *ὦ τῆς ἀμειλίκτου καθ' ἡμῶν τοῦ δαίμονος φιλονεικίας*

Παρὰ τοῖς ἐρωτικοῖς μία μόνη συνάντησις τῶν ἡρώων αὐτῶν, ἥτις φυσικῷ τῷ λόγῳ ἕνεκα τοῦ περιορισμοῦ τῶν γυναικῶν ἐν δημοτελεῖ τινι ἑορτῇ χώραν λαμβάνει, ἀρκεῖ, ἵνα πάθος ἐρωτικὸν ἀλλήλοις μεταδῶσιν, ὅπερ ἀμέσως τοσοῦτον σφοδρὸν γίγνεται, ὥστε παραβάλλεται πρὸς τὸ πῦρ, ὅπερ κατακαίει αὐτούς. Ἐν πάσῃ δὲ δεδομένῃ περιπτώσει διακηρύττουσιν, ὅτι ἀδύνατον αὐτοῖς ζῆν, τοῦ ποθουμένου μὴ τυχοῦσιν.

415, 30. *Ἀφροδίτης ἑορτὴ δημοτελὴς καὶ πᾶσαι αἱ γυναῖκες ἀπῆλθον εἰς τὸν νεών. . . . . ἐκ τύχης περιέπεσον ἀλλήλοις τοῦ θεοῦ πολιτευσαμένου τήνδε τὴν συνοδίαν, ἵνα ἑκάτερος τῷ ἑτέρῳ ὀφθῇ· ταχέως οὖν πάθος ἐρωτικὸν ἀντέδωκαν ἀλλήλοις.*

Ἡλιόδ. 272, 26. *Ἐπεὶ τοῦ νεὼ τῆς Ἀρτέμιδος ἐξήλασεν ἡ καλὴ καὶ σοφὴ Χαρίκλεια, τότε καὶ Θεαγένην ἡττηθῆναι ἐγνώκαμεν.*

274, 10. *ὁμοῦ τε γὰρ ἀλλήλους ἑώρων οἱ νέοι καὶ ἤρων, ὥσπερ τῆς ψυχῆς ἐκ πρώτης ἐντεύξεως τὸ ὅμοιον ἐπιγνούσης καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον προσδραμούσης.*

290, 10. *αἱ ψυχαὶ ἡμῖν ἀπὸ πρώτης ἐντεύξεως πρὸς τὸ ἴσον πάθος κατηνέχθησαν.*

Ξεν. Ἐφ. 183, 37. *Ἤγετο τῆς Ἀρτέμιδος ἑορτή· ἔδει δὲ πομπεύειν πάσας τὰς παρθένους.*

184, 50. *ἐνταῦθα ὁρῶσιν ἀλλήλους καὶ ἁλίσκεται Ἄνθεια ὑπὸ τοῦ Ἁβροκόμου, ἡττᾶται δὲ ὑπὸ τοῦ Ἔρωτος Ἁβροκόμης.*

Χαρ. 415, 39. *καὶ τὸ πῦρ ἐξεκάετο καὶ* 418, 20.

459. 49. *καὶ αὐτὸς ἐξεκάετο τῆς Καλλιρρόης.*

477, 53. *ταῦτα ἀναπλάττων ἐξεκάετο σφόδρα.*

Ἡλιόδ. 316, 44. *ἰδὼν τὴν Χαρίκλειαν διακαίεται τῇ θέᾳ.*

241, 20. *τοῦ μὴ τὴν θέαν ὑπέκκαυμα γίγνεσθαι τοῦ πόθου.*

338, 38. *γύναιον ὑπὸ θέας τῆς Θεαγένους ἀνακαόμενον.*

Κ. Παιδ. 5, 1, 16. *συμβουλεύω σοι, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς μὴ ἐᾶν τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβειν· ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἁπτομένους καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τοὺς ἄπωθεν θεωμένους ὑφάπτουσι, ὥστε αἴθεσθαι τῷ ἔρωτι.*

Συμπος. Δ. 23. *οὗτος συμφοιτῶν ἰσχυρῶς προσεκαύθη. καὶ* 25 *οὐ ἔρωτος οὐδέν ἐστι δεινότερον ὑπέκκαυμα.*

Χαρ. 416, 4. *οὐ βιώσεται τοῦ Καλλιρρόης γάμου μὴ τυχών.*

448, 17. *οὐ βιώσεται Καλλιρρόης ἀποσπασθείς.*

Ἡλιόδ. 339, 30. *οὐκ ἔστιν ὅπως βιώσομαι ἐκείνου μὴ τυγχάνουσα.*

Τὸ ἑπόμενον ῥῆμα ποιητικόν ἐστι καὶ συνηθέστατον παρὰ Χαρίτωνι καὶ Ἡλιοδώρῳ· ἔστι δὲ κατάλληλον ἀνθρώποις τῷ ἔρωτι φλεγομένοις.

Τὰ ἑπόμενα παραδείγματα ἀναπτύσσουσι κάλλιον τὴν σημασίαν αὐτοῦ.

Χαρ. 418, 37. *περὶ τὰς παλαίστρας ἀλύοντα.*

455, 4. *κατέκειτο μόνος ἀλύων*

428, 23. *ἀλύων ὑπὸ τῆς λύπης.*

447, 26. *μεταξὺ δὲ ἀλύοντες περιέπεσον τῷ ναῷ τῆς Ἀφροδίτης καὶ* 425, 28.

Ἡλιόδ. 275, 12. *ἐπὶ τῆς εὐνῆς ἀλύουσαν.*

286, 45. *τὴν διάνοιαν ἀλύει.*

265, 20. *ἀλύοντί μοι κατὰ τὴν πόλιν.*

299, 3. *καὶ κατ' οἰκίαν ἄγνωστον ἀλύοντα.*

καὶ ἐν 298, 38. 258, 33. 259, 41.

Ἀπροσδόκητος συμφορὰ ἢ αἰφνίδιος τρόμος ἢ ἄλλο τι σφοδρὸν τῆς ψυχῆς πάθος προξενοῦσί τινι θάμβος καὶ ἰσχυρὰν ἔκπληξιν καὶ ἀφαιροῦσιν ἀπ' αὐτοῦ καὶ αὐτὴν τὴν φωνήν. Τὰ ἑπόμενα παραδείγματα ἔστωσαν εἰς τεκμηρίωσιν τῶν εἰρημένων.

Χαρ. 419, 9. *ἐπὶ πολὺ μὲν οὖν ἀχανὴς ἔκειτο μήτε τὸ στόμα μήτε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπᾶραι δυνάμενος.*

416, 37. *ἄφωνος ἦν καὶ σκότος αὐτῆς τῶν ὀφθαλμῶν κατεχύθη καὶ ὀλίγου δεῖν ἐξέπνευσεν.*

470, 28. *μάλιστα ἐκείνη ἦν τεθορηβημένη καὶ ἄναυδος εἱστήκει.*

Καὶ ἐν 450, 27. 418 4. 419, 44. 433, 8. 435, 26. 439, 26, 451, 18. 453, 46. 479, 25.

Ἡλιόδ. 249. 22. *τρόμῳ συσχεθεὶς ἀχανὴς εἱστήκει.*

338, 36. *καταβαλοῦσα αὑτὴν ἐπὶ τῆς κλίνης ἄναυδος ἔκειτο.*

301, 30. *ἰλιγγίασαντες πρὸς τὴν θέαν ἐπὶ πλεῖστον ἀχανεῖς εἱστήκεσαν.*

393, 48. *καὶ εἱστήκει πολὺν χρόνον ἀπαθής.*

καὶ ἐν 232, 54. 253, 24. 231, 44. 336. 40. 396, 13. 320, 6. 338, 36.

Ὅπως παρὰ τῷ Ἡλιοδώρῳ ὁ Ἀρίσιιππος προσποιεῖται, ὅτι μεταβαίνει εἰς τὸν ἀγρόν, οὕτω καὶ παρὰ Χαρίτωνι ὁ Χαιρέας, ἵνα ἐπ' αὐτοφόρῳ τὸν μοιχὸν συλλάβῃ.

Χαρ. 419, 15. *προσποίησαι, φησίν, ὡς εἰς ἀγρὸν ἀπιέναι· βαθείας δὲ ἑσπέρας παραφύλαττε τὴν οἰκίαν· ὄψει γὰρ εἰσιόντα τὸν μοιχόν.*

καὶ 5. *ἕτοιμος ἐπ' αὐτοφόρῳ τὸν μοιχὸν δεικνύειν.*

Ἡλιόδ. 232, 35. *τὸν μοιχὸν ἔνδον εἶναι κατεμήνυε, τὸν πατέρα εἰς ἀγρὸν αἰφνιδίου τινὸς χρείας καλούσης πεπορεῦσθαι λέγουσα.*

καὶ 26. *ἐπ' αὐτοφόρῳ παραδώσω τὸν μοιχόν.*

Οἱ ἥρωες τῶν ἀρχαίων μυθιστορημάτων, ἀπελπίζοντες τὴν σωτηρίαν τοῦ ἢ τῆς ἐρωμένης αὐτῶν, συνήθως καταφεύγουσιν εἰς τὴν αὐτοκτονίαν. Ὁ δὲ ἡμέτερος Χαιρέας

μυριάκις ἂν ηὐτοκτόνει, εἰ μὴ αὐτὸν ἐκώλυεν τούτου ὁ πιστὸς αὐτοῖ φίλος Πολύχαρμος, ᾧ πολλάκις καὶ μέμφεται.

Χαρ. 419, 54. *ἀποκτεῖναι ἑαυτὸν ἐπεθύμει, Πολύχαρμος δ' ἐκώλυε.*

456, 27 *Χαιρέας δὲ λυπούμενος κατέβαινε τοῦ σταυροῦ· χαίρων γὰρ ἀπηλλάττετο βίου πονήρου καὶ ἔρωτος ἀτυχοῦς.*

475, 41. *Χαιρέας οὐδ' ὅλως ἤθελε ζῆν .... μακάριος ἦν, εἰ ἐν Συρακούσαις θαπτομένῃ Καλλιρρόῃ συνετάφην· ἀλλὰ καὶ τότε σύ με βουλόμενον ἀποθανεῖν ἐκώλυσας.*

476, 10. *ταῦτα λέγων ὥρμησεν ἐπὶ τὸ ξίφος· κατέσχε δὲ Πολύχαρμος τὴν χεῖρα.*

473, 27. *τοιαῦτα ὀδυρόμενος κατεφίλει τὸν βρόχον· ἀναβαίνοντος δ' αὐτοῦ καὶ τῷ αὐχένι περιάπτοντος, ἐπέστη Πολύχαρμος καὶ ὡς μεμηνότα κατεῖχε.*

Ἡλιόδ. 248, 53. *ἰδού σπείσομαι τὸ σοι φίλον αἷμα τοὐμόν· καὶ ἅμα λέγων, ἐπέβαλε τὴν χεῖρα ὡς τὸ ξίφος σπασόμενος.*

361, 53. *τὸ δὲ χαίρουσα, εἰ Θεαγένους οὐκ ἔτι ὄντος τεθνήξεται.*

352, 27. *εἰ γένοιτό τι πρὸς βίαν εἰς τὴν Χαρίκλειαν, ἐπόψει με πρότερον ἐμαυτὸν διαχρησάμενον καὶ* 400, 50.

247, 31. *ἀπολώλεκάς με τὸν ἥδιστον ἀφελόμενος θάνατον.*

Καὶ ἡ Πάνθεια παρὰ Ξενοφῶντι σφάττει ἑαυτὴν φονευθέντος τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῆς συζύγου Ἀβραδάτου.

Παιδ. 7, 3, 14. *ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένη σφάττει ἑαυτήν, καὶ ἐπιθεῖσα εἰς τὰ στέρνα τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀποθνήσκει.*

Μέγα διαδραματίζει πρόσωπον ἡ ζηλοτυπία παρὰ τοῖς ἐρωτικοῖς, οἵτινες καὶ ἔμφυτον αὐτὴν ἡγοῦνται.

Χαρ. 425, 48. *καλλίστην ἅβραν διὰ ζηλοτυπίαν ἐπώλησε.*

429, 21. *πραθεῖσαν ὑπὸ δεσποίνης κατὰ ζηλοτυπίαν.*

492, 50. *Χαιρέας δὲ τῆς ἐμφύτου ζηλοτυπίας ἀνεμνήσθη.*

496, 36 *εἰδυῖα γὰρ αὐτοῦ τὴν ἔμφυτον ζηλοτυπίαν, ἐσπούδαζε λαθεῖν.*

450, 40. *ἐνεπλήσθη ζηλοτυπίας ὁ Διονύσιος.*

458, 17. *ἐζηλοτύπησα· τοῦτο ἴδιόν ἐστι φιλοῦντος.*

Ἡλιόδ. 232, 30. *ζηλοτυπίαν ἐκείνης ἐπ' ἐμὲ γυμναζούσης.*

245, 11. *ἔρωτι καὶ ζηλοτυπίᾳ ἐλαύνει παρὰ τὸν μαζὸν τὸ ξίφος.*

337, 11 *οὐκ ἄνευ ζηλοτυπίας τὴν Χαρίκλειαν θεωμένη.*

348, 48. *ἀλλὰ σύ γε οὐδ' ἐν τοῖς δεινοῖς τὴν γυναικῶν ἔμφυτον ζηλοτυπίαν ἐκπέφευγας.*

359, 43. *φύσει τὴν τῶν εὐνούχων ζηλοτυπίαν νοσῶν.*

Συνήθως ἐξ ἀπελπισμοῦ διαρρηγνύουσι τὰ ἱμάτια, τίλλουσι τὴν κόμην, καὶ σπαράσσουσι τὸ πρόσωπον αὐτῶν οἱ ἐρῶντες καὶ συγχρόνως αἰτιῶνται τοὺς θεοὺς καὶ μάλιστα τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος Ἀφροδίτην, ὡς αἰτίαν τῆς δυστυχίας αὐτῶν.

Χαρ. 428, 9. *κόπτουσα δὲ τῇ χειρί τὸ στῆθος, φησί.*

490, 38. *ταῦτα ἀκούσασα ἡ Καλλιρρόη μέγα ἀνεκώκυσε καὶ τὰς τρίχας ἐσπάραττε.*

436, 31. *ὀλολύζουσα καὶ τίλλουσα τὴν κόμην.*

483, 49. *καταρρηξάμενος οὖν τὴν ἐσθῆτα καὶ σπαράξας τὰς τρίχας, τὸ στέρνον ἅμα παίων ἔλεγε.*

452, 4. *ἀκούσασα ἡ γυνὴ τὴν ἐσθῆτα περιερρήξατο· κόπτουσα δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὰς παρειὰς ἔλεγε.*

Καὶ ἐν 418, 3. 443, 45. 446, 43. 463, 41. 452, 11.

Ἡλιόδ. 247, 8. *παίων τὴν κεφαλὴν καὶ τίλλων τὰς τρίχας, φησίν.*

343, 43 *καὶ ἅμ' ἀπεσπάραττεν ὡς ὅτι πλείστας τῶν αὐτῆς τριχῶν.*

325, 34. *καὶ ἅμα ἔτιλλε τὰς τρίχας καὶ ἐπὶ κλίνης ἐπέβαλλε.*

Καὶ ἐν 325, 11. 326, 1. 336, 53.

Παιδ. 5, 1, 6. *ὡς οὖν τοῦτο ἤκουσεν ἡ Πάνθεια περικατερρήξατο τὸν πέπλον καὶ ἀνωδύρατο.*

3, 3, 67. *καταρρηγνύμεναί τε τοὺς πέπλους καὶ δρυπτόμεναι.*

3, 1, 13. ὡς ἤκουσε ταῦτα τοὺς πέπλους κατερρήξατο· αἱ δὲ γυναῖκες ἐδρύπτοντο.

Χαρ. 430, 11. θέλω αὐτὴν (τὴν Ἀφροδίτην) πολλὸ μέμψασθαι.

Ἡλιόδ 244, 48. καὶ πολλὰ τὴν θεὰν ὡς δολερὰν ὀνειδίσας.

Ἀνάβ. 7, 8, 23. ἐνταῦθα τὸν θεὸν οὐκ ᾐτίασατο ὁ Ξενοφῶν.

Παιδ, 7, 5, 42. τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι.

Ὁ Χαρίτων καὶ ὁ Ἡλιόδωρος, ἵνα ἐπὶ τὸ ποιητικώτερον καὶ πομπωδέστερον τὴν ταχύτητα μιᾶς πράξεως δηλώσωσιν ἢ τὴν περιγραφὴν τινος ἀποφύγωσι, χρῶνται συνήθως τῇ φράσει „λόγου θᾶττον“.

Χαρ. 441, 44. λόγου θᾶττον ἡ ναῦς κατέπλευσε.

487, 51. οἱ δὲ λόγου θᾶττον παρῆσαν.

500, 42. λόγου θᾶττον ἐπληρώθη τὸ θέατρον.

444, 36. οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος καὶ μεστὸν ἦν τὸ θέατρον.

καί ἐν 484, 42.

Χαρ. 452, 12. τοιούτων ἦρξατο γόων καὶ

497, 7. γόον ἤγειρε.

Ἡ ποιητικὴ λέξις γόος παρὰ Ξενοφῶντι οὐκ ἀπαντᾷ· μόνον τὸ ἐξ αὐτοῦ ῥῆμα εὕρηται ἐν

Παιδ. 4, 6, 9. πολλὰ γοωμένη

Χαρ. 458, 39. ὁ μὲν οὖν ἀπῄει καὶ ἔπραττε τὰ κελεουόμενα.

Ἡ φράσις αὕτη ἰδίᾳ ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως στρατιωτικῶν καθηκόντων ἐστί συνηθεστάτη παρὰ Ξενοφῶντι.

Παιδ. 4, 1, 3. ὑπήκουσεν εὐθὺς καὶ τὸ κελευόμενον ἔπραττε.

Ἀπομν. 2, 10, 3. τὸ κελευόμενον ποιεῖν

Ἑλλην. 3, 5, 6. τὰ κελευόμενα ἔπραττε.

Χαρ. 462, 1. Ὡς μὲν . . . . . Καλλιρρόη . . . . καὶ ὡς ἔδοξε τεθνάναι . . . . καὶ ὡς Μιθριδάτης ἐγνώρισε Χαιρέαν καὶ ὡς ἔσπευδον ἀλλήλοις ἀποδοῦναι τὸν ἔρωτα ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται. Ἐνταῦθα ποιεῖται ὁ Χαρ. τῶν προηγουμένων ἀνακεφαλαίωσιν, ἥτις ἐπαναλαμβάνεται

καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ 8ου βιβλίου, μιμούμενος καὶ κατὰ τοῦτο τὸν Ξενοφῶντα, ὅστις τοῦτ' αὐτὸ ποιεῖται, εἰ μὴ αὗται μεταγενεστέρας χειρός εἰσιν, ἐν ἀρχῇ τοῦ Β'. βιβλίου.

Ὡς μὲν οὖν ἠθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικὸν .... καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο .... καὶ ὡς οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν οἰόμενοι .... ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται.

Τοιαύτη ἀνακεφάλαιωσις εὕρηται καὶ ἐν ἀρχῇ τῶν Γ'. Δ'. Ε'. Ζ'.

Καὶ παρὰ Ἡλιοδώρῳ εὕρεται αὕτη πολλάκις.

Χαρ. 465, 25 *οἱ δὲ ἄνθρωποι μηκέτι ἔχοντες Καλλιρρόην ὁρᾶν κατεφίλουν τὸν δίφρον.*

Τοῦτ' αὐτὸ πράττει καὶ ἡ Πάνθεια ἀπερχομένου τοῦ συζύγου αὐτῆς.

Παιδ. 6, 4, 10. *οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια, πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάσαιτο αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δίφρον.*

Χαρ. 467, 33. *ἐκ τῶν ὕπνων ἀνέθορε*

Τούτῳ τῷ ῥήματι φιλεῖ ὁ Χαρίτων χρῆσθαι ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν τοιαύτῃ περιστάσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐγείρεσθαι καὶ σπανιώτερον ἀνίστασθαι.

437, 22. *ἀνέθορεν ἡ Καλλιρρόη*

471, 30. *ἡ Στάτειρα τῆς κλίνης ἀνέθορε.*

Παρὰ Ξενοφῶντι εὕρηται τὸ ῥῆμα ἐν

Λακ. Πολ. Β'. 3. *ἀναθορεῖν καὶ δραμεῖν*

Καὶ ὁ Ἡλιόδωρος ποιεῖται χρῆσιν αὐτοῦ ἐν

226, 32. *ἐκ τῆς πέτρας ἀνέθορεν.*

Χαρ. 467, 41. *Καὶ ταῦτα λέγουσα ἐνέδυ καὶ ἐκόσμει τὴν Καλλιρρόην.*

Παιδ. 1, 3, 3. *καὶ στολὴν ἐνέδυσε καὶ ψελλίοις ἐκόσμει.*

καὶ § 17 *τὸν δὲ χιτῶνα ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ.*

Ἡλιόδ. 393, 43. *ἡ δὲ ἐνέδυ τὸν ἐκ Δελφῶν ἱερὸν χιτῶνα.*

Γνωστόν ἐστιν, ὅτι ὁ β'. ἀόρ. ἐνέδυν παρὰ τοῖς ἀττικοῖς ἔχει ἀμετάβατον σημ. καὶ τούτου ἕνεκα ὁ Cobet *διορθοῦται ἐνέδυε.*

Ἀλλὰ, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τοὺς ἄλλους σολοικισμοὺς τοῦ Χαρίτωνος ὡς καὶ τὸ παρὰ Ἡλιοδ. μυριόλεκτον

οἱ φύντες = οἱ γεννήσαντες, οἱ γονεῖς καὶ πλεῖστα ἄλλα, εὐκόλως, νομίζομεν, πείθεταί τις, ὅτι οὕτως ἔγραψεν ὁ Χαρίτων, μεταπεσούσης τῆς σημ. τοῦ ἐνέδυν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ.

Χαρ. 485, 52. *ναῦς εὐπλοήσασα. Λέξις τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ σχηματισθεῖσα ἐκ τοῦ ναῦς εὖ πλέουσα.*

Ἑλλην. 1, 6, 16. *Κόνων ἔφευγε ταῖς ναυσί εὖ πλεούσαις.*

Χαρ. 489, 16. *ἔδοξεν ὥσπερ ὀφθαλμὸς ἐξηρῆσθαι.*

Ἡλιόδ. 255, 4. *τῶν ὀφθαλμῶν τὸν δεξιὸν ἐξῄρητο*

Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἐχρῶντο οἱ ἀρχαῖοι τῷ ἐκκόπτειν καὶ ἐξορύττειν ὡς ὀρθῶς γράφει ὁ Ἡλιόδ. ἐν 257, 10. *τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένη καὶ ὁ*

Χαρ. 479, 10. *ὥρμησεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαι τοῦ διαφθείροντος αὐτήν.*

Χαρ. 425, 26. *κοιμηθεὶς ἐνύπνιον εἶδε .... ἔδοξεν αὐτῷ· ὡσαύτως καὶ ἐν* 452, 41. 428, 28.

Τὸ ῥῆμα δοκῶ ἐν χρήσει ἐστὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ ἐπὶ τῶν ἐνυπνίων.

Παιδ. 8, 7, 2. *κοιμηθεὶς ὄναρ εἶδε τοιόνδε· ἔδοξεν αὐτῷ.*

Ἀνάβ. 3, 1, 11. *μικρὸν δ' ὕπνου λαχὼν εἶδεν ὄναρ· ἔδοξεν αὐτῷ.*

και 4, 3, 8 *Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι.*

Χαρ. 489, 55. *ἐξώγρησαν αὐτάνδρους*

Ἡ συνήθης αὕτη παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις λέξις ἐκφέρεται παρὰ τοῖς κλασικοῖς κεχωρισμένη αὐτοῖς ἀνδράσι, ἐξ ὧν καὶ ἐσχηματίσθη.

Ἑλλην. 1, 5, 19. *τὴν τριήρη ἔλαβεν αὐτοῖς ἀνδράσιν.*

Χαρ. 490, 12. *ὑπάιθριοι διενυκτέρευσαν.*

Παρὰ Ξενοφῶντι συνήθως ἄνευ τῆς προθέσεως διά.

Ἀνάβ. 4, 5, 11. *ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι.*

6, 4, 27. *ἐν τοῖς ὅπλοις ἐνυκτέρευον.*

Παιδ. 4, 2, 22. *εἰ οὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ δειπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι,*

Ἑλλην. 5, 4, 4. *μάλα ἡδέως προσεδέχοντο νυκτερεύειν.*

Μετὰ τῆς διὰ ἐν

Ἑλλην. 5, 4, 3. *διενυκτέρευσαν ἐκείνην τὴν νύκτα.*

Παρὰ δὲ τῷ Ἡλιόδ. ἀπαντᾷ μετὰ τῆς ἐν προθέσεως.

273, 41. *ἐννυκτερεύειν ἡμῖν ἐπ' ἀδείας.*

307, 42. *καλὸν οὖν ἐννυκτερεῦσαι.*

Ἡ δὲ λέξις ὑπαίθριοι, ἀνθ' ἧς ὁ Ξεν. συνήθως λέγει ἐν ὑπαίθρῳ, εὕρηται ἐν

Ἀνάβ. 5, 5, 21. *σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι*

7, 6, 24. *ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε.*

Χαρ. 492, 37. *νυκτὸς καὶ μεθ' ἡμέραν.*

Ἡ φράσις αὕτη ἀπαντᾷ παρὰ Ξεν. πάντοτε νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ σπανιώτερον ἡμέρας καὶ νυκτός. Μόνον, ἐὰν ὦσι κεχωρισμέναι ἢ ἡνωμέναι μετ' ἄλλων λέξεων, ἀπαντῶσιν οὕτω, νυκτὸς καὶ σπανιώτερον νύκτωρ . . . . καὶ μεθ' ἡμέραν.

Ἀπομν. 3, 11. 8. *νυκτὸς μὲν νέμονται μεθ' ἡμέραν δὲ ἀποδιδράσκουσι.*

Ἀνάβ. 4, 6, 12. *καὶ νύκτωρ ἀμαχεὶ μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ τῶν ποδῶν ὁρώη τις ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμεοος.*

7, 3, 37. *νυκτὸς πορευσόμεθα . . . . μεθ' ἡμέραν ἡγεῖται.*

Λακ. Πολ. Β'. 7. *νυκτὸς ἀγρυπνεῖν καὶ μεθ' ἡμέραν ἀπατᾶν.*

Παρὰ Ἡλιοδ. ἐκφέρεται ἡ φράσις διαφόρως.

314, 1, *νυκτὸς καὶ ἡμέρας.*

390, 5. *νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν*

234, 45. *νύκτα τε καὶ μεθ' ἡμέραν.*